

Påskens som en fest for levendegørelse af tænkningen

Et foredrag af Charles Kovacs fra 8. april 1985

Charles Kovacs (1907-2001) var lærer på Rudolf Steiner Skolen i Edinburgh

Fra Der Europäer, Nr. 6/7/ April/Mai 2014. Oversættelse Marianne Møller-Nielsen

Tidligere bragt i 'Antroposofi nr. 2, 2019

Påskens blev fejret af menneskeheden længe før Kristendommens tilsynkomst. Det var en forårsfest, som priste livets sejr over døden i naturen. Ved kristendommens tilsynkomst fik påskens en ny betydning: Kristi sejr over døden ved Golgatamysteriet. Begge begivenheder - det, som gentager sig hvert år, og det, som er enestående - er sådanne, som mennesket ikke kan bidrage noget til. Den årlige fornyelse af livet i foråret såvel som opstandelsen er gaver, som skænkes os af højere magter.

Men siden begyndelsen af bevidsthedssjælens tidsalder i det 15. århundrede er menneskeheden trådt ind i en ny udviklingsfase, hvor vi er nødt til aktivt at deltage i fornyelsen af livet - hvis vi selv vil bringe liv ind i det døde.

Det, som er afgået ved døden, er den menneskelige tanke. I Michaelsbrevene¹ beskriver Rudolf Steiner de fire trin, hvor den gamle, levende tanke blev til den nutidige, livløse skygge. Vi, som lever i det 20. århundrede, er blevet så vant til den intellektuelt abstrakte tanke, at vi knapt nok kan forestille os, at der nogensinde har eksisteret en anderledes tanke. Men senmiddelalderens mennesker, som havde oplevet tænkningens dødsproces - de mærkede disse forandringer. De følte det som en mørk magt, som gjorde sig bemærket i den menneskelige bevidsthed. Denne følelse førte til sagnet om Faust, det menneske, der af lutter videbegærlighed blev drevet til at sælge sin sjæl til djævelen. Da Goethe benyttede dette sagn til sin tragedie, viste han hele dramaet om bevidsthedssjælen i den og gennem den. Allerede de første scener efter prologen indfører et tema, som står centralt i bevidsthedssjælen. I en lang monolog udtrykker Faust sin store utilfredshed med de døde ideer og begreber, som han har erhvervet sig igennem et langt livs studium. Faust er i det mindste ærlig over for sig selv. Andre - og her kan vi inkludere videnskabsfolk, filosoffer, erhvervsfolk og politikere i vores århundrede - de er hverken ærlige eller sensible nok til at bemærke det totale fravær af liv i deres ideologier. Faust lægger mærke til det, og for at finde et alternativ til denne indtørrede viden vender han sig mod ældre tiders okkulte praksisser. Han gennemfører et magisk ritual og får hidkaldt et åndeligt væsen, jordånden. Dette møde efterlader ham dog kun rystet og fortvivlet. Hverken hans studies døde begreber eller flugten ind i fortidens okkulte metoder fører ham ind i den efterspurgte verden af levende tanke. Han beslutter derfor at gøre en

ende på sit liv med gift. Han har allerede ført giftbægeret op til læberne, da han hører kirkeklokkerne begynde at ringe. Det er påskesøndag - og han hører stemmer, der taler om Kristi opstandelse. Han taber bægeret ud af sine hænder. Han mærker, at påskebudskabet også bringer håb til ham.

I de første scener af Goethes drama stilles der os det spørgsmål, som mennesket i bevidsthedssjælens tidsalder står overfor. På den ene side har vi den døde tanke, som i sidste instans kun kan føre til fortvivlelse; på den anden side findes påskens forhåbning. Derfor må vi spørge os selv: hvordan kan påskens impuls bringes ind i den livløse fantomtænkning, som de sidste århundreders tanke er blevet til. De første scener af Goethes drama stiller spørgsmål til os, men giver ingen svar.

Faust kommer i oprør over påsekklokkerne, men hans tanke forbliver ligeså død som før. Så han må møde det væsen og forbinde sig med det, som repræsenterer døden: Mefistofeles. På samme måde som Faust må gå igennem livet med Mefistofeles ved sin side, så bærer hele vores civilisation fra det 15. århundrede præg af det væsen, som Goethe benævner Mefistofeles.

Bevidsthedssjælens tidsalder frembragte allerede i de første århundreder noget, som er symptomatisk for alt det senere: den nye astronomi, indført af Kopernikus og Kepler. Himlen, som ansås for Guds rige, gik til grunde i et univers, hvor planeterne bevæger sig med urværkers præcision. Kosmos ansås blot som en enorm mekanisme. Og denne mekaniske anskuelse af universet blev til en model for hele den moderne videnskab. Menneskelig genialitet slog ind på den samme retning og frembragte på få århundreder flere mekaniske opfindelser end i alle tidligere årtusinder af menneskets historie tilsammen. Den døde tanke kunne kun forstå det døde: maskinerne. Denne tanke afskar menneskeheden fra den åndelige verden og fremmedgjorde den overfor naturen. Det menneskelige liv blev til tilfældigheder, til et resultat af forskellige tilfældige begivenheder. Det er vigtigt at forstå, at denne udvikling var nødvendig for at lade mennesket blive til det, som det skulle blive til: et frit menneske. Men som vi kan se i dag, kan denne tanke ud fra sig selv kun føre til økologiske katastrofer, til socialt forfald og til en følelse af ensomhed i den menneskelige sjæl, noget som var ukendt i ældre epoker af historien.

Og dog kan vi finde følgende nøglesætning i en bog, der

blev skrevet for 100 år siden: "Denken ist die wahre Kommunion der Menschheit."² Bogen omhandler det temmelig abstrakte tema i Goethes erkendelsesteori og stammer fra den unge Rudolf Steiner. Han benævnte tænkningen som en "kommunion", og som han forklarede mange år senere, i samme mening som de kristne kirker, når disse taler om Den hellige kommunionens sakramente. Kirkerne (i hvert fald nogle af dem) mener dermed en kommunion med Kristus og den åndelige verden, og sådan opfatter Rudolf Steiner det også.

Uden tvivl har den tænkning, som Steiner benævner en kommunion, intet at gøre med den døde tænkning, som førte Faust og Mefistofeles og vores civilisation til randen af en global katastrofe. Måske kan vi bedre forstå, hvad Rudolf Steiner mente, når vi betragter et menneskes død og ikke tænkningens. Hvorfor skal vi overhovedet dø? Det er et spørgsmål, som ikke mange mennesker har lyst til at stille. Børn gør det engang imellem, men de får sikkert ikke det rigtige svar. Rudolf Steiner gav et svar på spørgsmålet den 12. april 1910 (kort efter påske):

"Der findes bestemte evner, som vi medbringer ved fødslen, og som præges ind i det lille barns formbare organisation. Dette er de åndelige og kropslige evner, der ledsager os hele livet. Nogle evner erhverves først senere, når vi allerede er lidt ældre. Man kan sige, at de stadig kan tilpasses den fysiske krop. Men så snart vi er voksne, er dette ikke mere muligt. Sjælen derimod erhverver sig livet igennem nye evner og kræfter. Lykke og ulykke, skæbne og vanskæbne, succes og fiasko - de beriger alle vores sjæl med kræfter, som vi ikke før besad. Dog kan alt dette ikke mere præges ind i den fysiske krop. Disse kræfter forbliver også ubevidste, da vi ikke kan blive bevidste uden den fysiske krop. Denne bestandigt voksende rigdom i dybet af vores sjæl står i direkte modsætning til begrænsningen af vores krop, som ikke formår at optage den. Det er denne indre rigdom, der gør sig anstrengelser for at slippe af med vores nuværende krops utilstrækkelige instrument for at danne et bedre kar for den næste inkarnation. Og døden er resultatet af det nye liv, de nye kræfter, som nedbryder den gamle form, der står i vejen for dem. Derfor er hver menneskelig død en sejr for livet."

Når vi kan anskue det enkelte menneskes død i dette lys, så kan vi også derigennem komme til en forståelse af den dødsproces, der fandt sted i tænkningen. Nøjagtigt hvad døde egentligt i de sidste fire til fem hundrede år? Denne tænkningens død var kun den sidste fase i det gamle instinktive klarsyns lange, forhalende dødsproces. Det materialistiske, mekanistiske verdenssyn er den sidste endegyldige fase af det instinktive klarsyns evner. Det er årsagen til, at den mekanistiske verdensanskuelse fremtræder som en instinktiv kraft.

Videnskabsmændene, som prægede det nye verdensbillede, Kepler, Galilei og Newton var ikke ateister; de havde vel den

ene eller anden religiøse overbevisning, men deres tænkning slog automatisk over i retning af det materialistiske. Og det gælder stadigvæk for den største del af menneskeheden i dag. Den har ganske vist en stærk religiøs overbevisning, men når den får med noget at gøre, der kræver grundig tænkning, så har den kun de døde begreber, som nødvendigvis er materialistiske, uanset om den bemærker det eller ej. Den er ligesom Faust, som er dybt berørt af kirkeklokkerne, men hvis tænkning stadig fører ham direkte til Mefistofeles. Disse døde begreber, der har en indre instinktiv kraft, er, som man kan sige, liget af det, der var levende i fortiden: Det instinktive klarsyn. Men det er ikke kun denne langsomme dødsproces, der kommer til et slutpunkt i nutidens computeriserede videnskab. Det er også noget andet. Som kroppens død er det ydre tegn på en indre livsproces, en indre vækst, er de lig, vi kalder tanker, det ydre udtryk for livet, som lever nedenunder. Det drejer sig om en helt anden slags tanker - nemlig levende tanker.

I første omgang var denne levende tænkning kun tilgængelig for nogle få udvalgte sjæle. En sådan sjæl var Parsifal, helten fra Gralsagnet. Han er ifølge Rudolf Steiner helten eller forløberen for bevidsthedssjælen. Nogle århundreder senere, da den skjulte strømning var taget til i styrke, kunne flere sjæle vederkvæges ved den. Det var medlemmer af det hemmelige Rosenkreuzerbroderskab. Ved slutningen af det 19. århundrede, da Darwins teori om menneskets afstamning fra dyret, Karl Marx's teori om klassekampen og Nietzsches filosofi om viljen, havde fejlet de sidste rester væk af den traditionelle spirituelle tænkning (i hvert fald for alle intelligente og tænkende mennesker), blev det nødvendigt for den skjulte strømning at sprænge den hårde skorpe i den døde tænkning. Det er den strøm, vi kender som antroposofien.

Sådan som formerne i den døde tænkning er resten af det gamle klarsyn, er de levende tanker begyndelsen på fremtidens klarsyn. Hvor er oprindelsen til denne levende tænkning, kilden til denne livsstrøm? Det er mysteriet på Golgata. Derfor kaldte Rudolf Steiner denne tænkning for en "kommunion" - menneskehedens sande kommunion med Kristus. Han har også sagt: "Ofte bliver jeg spurgt af medlemmerne i vores Selskab: Hvordan kan jeg forbinde mig med Kristus?" Men dette er virkelig et naivt spørgsmål, fordi hele vores antroposofiske studie, hver linje, som vi læser i en åndsvidenskabelig bog, bringer os umiddelbart i forbindelse med Kristus. Og enhver, der yderligere efterspørger en særlig vej for at forbinde sig med Kristus, viser derved kun, at vedkommende hellere vil undgå anstrengelserne ved at læse og studere."

I et andet foredrag fra den 6. februar 1917 (GA 175) sammenlignede Rudolf Steiner studiet af antroposofien med at lære et sprog og sagde så: "Og når vi lærer sådan rigtigt at tale

inderligt i dette åndelige livs sprog, så vil det ske, at Kristus står ved siden af os og giver os svar.”

Og vi kan også tilføje: i den grad, det lykkes os at tænke i antroposofiens tankesprog, har vi besejret de døde tankeformer, som er resterne fra fortiden - og så har vi bragt påskebegivenhedens kræfter ind i bevidsthedssjælen.

1): *Michaelsbrevene findes i: Anthroposophische Leitsätze, GA 26, 1924. Se også: Charles Kovacs, Die Sendung Michaels - kommentarer til Rudolf Steiners Michaelsbetragtninger fra efteråret 1924 (1. brev), Basel 2012. 2): Sætningen hedder ordret på tysk: “Das Gewahrwerden der Idee in der Wirklichkeit ist die wahre Kommunion des Menschen.” Den findes i Steiners første værk - Goethes naturwissenschaftliche Schriften, Kap. VI. “Goethes Erkenntnisart”.*